

आरोग्य विषयक राबविण्यात येत असलेल्या
कार्यक्रम व योजना यांचे गाव पातळीवर
चावडी वाचन करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक आरोग्य विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: सा.आ.वि.-३००११/३४६/२०१६/आ-७
जी.टी. रुग्णालय आवार, १० वा मजला,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ००१.
दिनांक :- २१ एप्रिल, २०१६.

परिपत्रक

जनतेला दर्जेदार व गुणात्मक आरोग्य सेवा पुरविण्यासाठी आरोग्य विभागामार्फत विविध कार्यक्रम व योजना राज्यात राबविण्यात येतात. सदर कार्यक्रम व योजनांमध्ये विशेष करून माता व बाल आरोग्यावर भर देण्यात आला असून सदर योजना प्रामुख्याने बालमृत्यू व मातामृत्यू कमी करण्यासाठी राबविण्यात येतात. प्रत्येक कार्यक्रम व योजना यशस्वीपणे राबविण्यासाठी राज्य स्तरावरून मार्गदर्शक सूचना देखील वेळोवेळी निर्गमित करण्यात येतात. या मार्गदर्शक सूचना क्षेत्रिय स्तरावर कार्यरत असलेल्या प्रत्येक अधिकारी व कर्मचारी यांच्याकडे सदैव उपलब्ध ठेवून त्यानुसार कार्यक्रम राबविणे अपेक्षित आहे.

राज्यातील ज्या जिल्ह्यामध्ये बालमृत्यूचे प्रमाण जास्त आहे अशा ७ जिल्ह्यातील २४ तालुके निवडण्यात आले आहेत. सदर तालुक्यांकडे विशेष लक्ष देण्यासाठी, सर्व आरोग्य कार्यक्रमांची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करून बालमृत्यू कमी करण्यासाठी १ अधिकारी व १ सल्लागार यांना एका तालुक्याची जबाबदारी देण्यात आलेली आहे. सदर अधिकारी / सल्लागार यांनी तालुक्यातील आरोग्य संस्थांना महिन्यातून किमान २ वेळा भेट देऊन विविध आरोग्य विषयक कार्यक्रमांच्या अंमलबजावणीची पहाणी करावयाची आहे व त्यानुसार त्यांच्या निरीक्षणामध्ये आढळून आलेल्या त्रुटींची पूर्तता त्वरीत करणे आवश्यक आहे.

बालमृत्यू जास्त असलेल्या २४ तालुक्यांना अधिकारी व सल्लागार यांनी दिलेल्या भेटीमध्ये असे आढळून आले आहे की, विविध आरोग्य कार्यक्रम राबविण्यासाठी राज्य स्तरावरून निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सूचना क्षेत्रिय स्तरावर कार्यरत असलेल्या अधिकारी व कर्मचारी यांच्याकडे उपलब्ध होत नाहीत. किंबहुना त्यांना अशा योजनांची पुरेशी माहिती नसते. ही बाब अत्यंत गंभीर असून राज्य स्तरावरून निर्गमित केलेल्या सर्व मार्गदर्शक सूचना क्षेत्रिय स्तरावर कार्यरत असलेल्या अधिकारी व कर्मचारी यांना अवगत करण्यासंबंधी पुढीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत.

अ) तालुका स्तरावर तालुका आरोग्य अधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली प्रत्येक महिन्यात सभा आयोजित करण्यात येईल. या सभेमध्ये प्राथमिक आरोग्य केंद्राचे वैद्यकीय अधिकारी, एएनएम, एमपीडब्ल्यू, आशा, एलएचव्ही, आरोग्य कर्मचारी (पुरुष / स्त्री), आशा समन्वयक इ. यांचा समावेश असतो. सदर सभेमध्ये त्या महिन्यात प्राप्त कार्यक्रम व योजनांच्या सर्व परिपत्रकांचे सामूहिक वाचन करून त्या समजून घेण्यासाठी तालुका आरोग्य अधिकारी यांनी नियोजन करावे.

ब) प्राथमिक आरोग्य केंद्राचे वैद्यकीय अधिकारी यांनी महिन्यातून एकदा ग्राम आरोग्य व पोषण दिनाच्या दिवशी गावातील चावडीमध्ये बैठकीचे आयोजन करून गावातील सरपंच, ग्राम पंचायत सदस्य, प्रतिष्ठित व्यक्ती, महिला बचत गटाचे सदस्य, महिला मंडळ, त्या भागात कार्यरत असलेले स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी इत्यादिना आमंत्रित करून त्यांच्या बरोबर खालील बाबींवर चर्चा घडवून आणावी.

१) गावातील आरोग्याची सद्यस्थिती :- जलजन्य, किटकजन्य आजार, डासोत्पत्तीची ठिकाणे.

२) उपजत मृत्यू, नवजात मृत्यू, बालमृत्यू, मातामृत्यू इ. टाळण्याबाबत करावयाच्या उपाययोजना

३) गृह प्रसूति व संस्थेमधील प्रसूति

४) लसिकरणाची स्थिती व कुपोषण

५) जननी शिशु सुरक्षा कार्यक्रम, टोल फ्री क्रमांक १०२ / १०८ मोफत रुग्णवाहीकेचा वापर.

६) ग्राम आरोग्य, स्वच्छता व पोषण समिती / PESA निधीचा वापर.

७) साथ रोग, पाणी पुरवठा व स्वच्छता, मधुमेह, कुष्ठरोग, क्षयरोग (थुंकी तपासणी)

८) आरोग्य व पोषणाशी निगडीत इतर बाबी.

उपरोक्त सूचनांची अंमलबजावणी केल्यास विविध आरोग्य कार्यक्रम / योजनांची अंमलबजावणी करण्यासाठी निर्गमित केलेल्या सूचना व मार्गदर्शक तत्वे क्षेत्रिय स्तरावरील कार्यरत प्रत्येक अधिकारी व कर्मचारी यांना अवगत होतील व पर्यायाने कार्यक्रम यशस्वीपणे राबविण्यासाठी मदत होईल. आरोग्य विषयासंबंधी गावातील प्रतिष्ठीत व्यक्ती व इतर मान्यवर यांच्या बरोबर महिन्यातून एकदा चर्चा घडवून आणल्याने विविध योजनांची माहिती जनतेपर्यंत पोहोचेल व पर्यायाने अपेक्षित लक्ष गाठण्यास मदत होईल.

उपरोक्त सूचनांचे जिल्हा शल्य चिकित्सक आणि जिल्हा आरोग्य अधिकारी यांनी काटेकोरपणे अंमलबजावणी करावी आणि २ महिन्यातून एकदा आढावा घ्यावा.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०१६०४२११६४४०४४११७ असा आहे. हे शासन परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

३. महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(मनोहर ठोंबरे)

महाराष्ट्र शासनाचे अवर सचिव

प्रत,

आयुक्त (कु.क.) तथा संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई.

संचालक, आरोग्य सेवा संचालनालय, मुंबई.

अतिरिक्त संचालक, कुटुंब कल्याण कार्यालय, पुणे.

सर्व सह संचालक (कार्यक्रम प्रमुख)

सर्व उपसंचालक (विभागीय मंडळे / कार्यक्रम प्रमुख)

सर्व जिल्हा शल्यचिकित्सक.

सर्व जिल्हा आरोग्य अधिकारी

निवडनस्ती (आरोग्य-७)